

การย้อมเส้นไหม : ด้วยวิธีแช่ และนวดเส้นไหมเบาๆ ในน้ำย้อม ที่อุณหภูมิปกติจนได้สีที่ต้องการ เรียก “ย้อมเย็น” หรือย้อมที่อุณหภูมิ 80-85 องศาเซลเซียส นาน 60 นาที เรียก “ย้อมร้อน” ระหว่างย้อมให้พลิกกลับเส้นไหมบ่อยๆ เพื่อให้เส้นไหมติดสีสม่ำเสมอ อาจย้อมเย็นก่อน แล้วย้อมร้อนต่อจนครบเวลา 60 นาที จึงนำเส้นไหมขึ้น และล้างในน้ำอุ่น 1-2 ครั้ง จากนั้นล้างด้วยน้ำยาทำความสะอาดที่ไม่มีสี กลิ่น แล้วล้างด้วยน้ำสะอาดจนหมดฟอง ขั้นตอนสุดท้ายบีบน้ำออกให้เส้นไหมหมาด กระตุกให้เรียงเส้น และผึ่งให้แห้งในที่ร่ม ปกติการย้อมไหม 1 กิโลกรัมแบบย้อมเย็น จะใช้น้ำย้อม 20-25 ลิตร ส่วนการย้อมร้อนใช้ 30 ลิตร

การแช่เส้นไหมในสารช่วยย้อม เช่น น้ำสารส้ม น้ำต้มใบพิช ได้แก่ ใบยูคาลิปตัส ใบเหมือด ก่อนหรือหลังการย้อม หรือผสมในน้ำย้อม จะช่วยให้สีที่ย้อมติดคงทนดีขึ้น ยังมีวัสดุธรรมชาติ และพันธุ์ไม้ย้อมสีหลายชนิด ใช้น้ำย้อมเส้นไหมได้สีสันหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นกับชนิดพืช ฤดูกาล และเทคนิคการย้อม

สนับสนุนงบประมาณโดย
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

หมู่บ้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
หมู่บ้านหม่อนไหมไร้สารเคมี
บ้านห้วยทราย ตำบลหนองมะนาว
อำเภอกอง จังหวัดนครราชสีมา
โทร. 098-1185467

การย้อมสีไหม ด้วยวัสดุ จากธรรมชาติ

การย้อมสีไหม ด้วยวัสดุจากธรรมชาติ

การย้อมไหมด้วยสีธรรมชาติโดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจวบจนปัจจุบัน ผ้าไหมสีธรรมชาติมักมีสีนุ่มนวล บางผืนย้อมด้วยวัสดุที่เป็นสมุนไพร จึงเป็นผลดีต่อสุขภาพ อย่างไรก็ตามสีธรรมชาติบางสีซีดจางง่าย สีเปลี่ยนเมื่อนำไปซัก และอาจมีสีตกได้ ในการย้อมแต่ละครั้ง ต้องใช้วัสดุให้สีปริมาณมาก ดังนั้นการผลิตผ้าไหมสีธรรมชาติเพื่อการค้าจึงควรเลือกใช้วัสดุ หรือพืชให้สีที่หาได้ง่าย เมื่อย้อมแล้วให้สีที่คงทนต่อแสง และการซักดีผ่านเกณฑ์มาตรฐานสีไม่ตก และไม่ซีดง่าย เพราะผู้ซื้อไม่สามารถย้อมทับได้เมื่อสีเปลี่ยน

จากผลการวิจัยพบวัสดุธรรมชาติ และพืชหลายชนิดย้อมไหมได้สีคุณภาพระดับดี เหมาะสำหรับใช้ย้อมผลิตผ้าไหมเพื่อการค้าได้ เช่น

ครั่ง เป็นแมลงที่มีสีแดง มักสร้างรังบนต้นจามจุรีหรือจำปา ใช้เป็นวัสดุย้อมไหม และฝ้าย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ย้อมไหมได้สีแดงถึงชมพู สีคงทนต่อแสงและการซักดีมาก ยังมีพันธุ์ไม้ในท้องถิ่นที่ย้อมไหมได้สีชมพูอมแดง หรือแดงอมน้ำตาล เช่น เปลือกต้นนนทรี เปลือกต้นนนทรี เป็นต้น

ดาวเรือง หรือคำปู้หลวง (ภาคเหนือ) หรือพอกู ในภาษากะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน กลีบดอกใช้ย้อมไหมได้สีเหลืองทอง สีสีมีความคงทนต่อแสง และการซักดี และดีปานกลาง พืชอื่นที่ใช้ย้อมแล้วได้ไหมสีเหลือง คุณภาพดี เช่น เปลือกต้นเพกา ใบสมอไทย ใบยูคาลิปตัส ใบยอบ้าน ใบขี้เหล็กบ้าน เป็นต้น

ขั้นตอน วิธีสกัดสี และย้อมไหม ด้วยสีธรรมชาติ

การย้อมไหมด้วยสีธรรมชาติ ทั่วไปมีขั้นตอนง่ายๆ เริ่มจากสกัดสี น้ำที่สกัดได้นำไปย้อมเส้นไหมที่ลอกทาวแล้ว

การสกัดสีจากเปลือกไม้ : สับเปลือกไม้เป็นชิ้นเล็กๆ แช่น้ำ 1 คืน แล้วนำมาต้มเคี่ยว 1-2 ชั่วโมง กรองกากทิ้ง อัตราเปลือกสด : ไหม = 6 : 1 หรืออัตราเปลือกแห้ง : ไหม 2 : 1

การสกัดสีจากใบหรือดอก : นึ่งใบหรือดอกด้วยไอน้ำ 5-10 นาที แล้วแช่น้ำเย็น 10-15 นาที จากนั้นต้มด้วยไฟอ่อนประมาณ 1 ชั่วโมง: ไหม = 8 ถึง 10 : 1 หรืออัตราเปลือกแห้ง : ไหม 2 : 1

การสกัดสีจากผล : ผลแห้ง ทูบให้แตก แล้วสกัดน้ำย้อมเช่นเดียวกับวิธีสกัดจากเปลือกไม้ ผลสดทุบหรือโขลกให้นุ่ม หรือแตกก่อนคั้นน้ำ หรือต้มเคี่ยวด้วยไฟอ่อน (ขึ้นกับชนิดพืช)